

Aula
Research

Suomen Vesilaitosyhdistyksen kuntapäätjäselvitys 2022

Tiivistelmä selvityksen tuloksista

Taustaa selvityksestä

- Aula Research Oy teki VVY:n toimeksiannosta vesihuoltoa koskevan selvityksen kuntapäätäjien parissa alkuvuonna 2022
  - Selvityksen kohderyhmänä olivat:
    - I. Vesihuollosta vastaavien **luottamustoimien haltijat**, kuten vesilaitosten hallitusten ja johtokuntien jäsenet tai teknisten lautakuntien jäsenet riippuen kunnan vesihuoltolaitoksen organisaatiomuodosta (osakeyhtiö, liikelaitos, taseyksikkö)
    - II. Kuntien **johtavat viranhaltijat**, kuten kunnanjohtaja, tekniset johtajat, talous- ja hallintojohtajat
- Selvitys muodostui kahdesta osasta:
  - Kyselystä, jolla kerättiin määrällistä aineistoa. Kyselyyn kertyi vastauksia yhteensä N = 441 ja vastausprosentti oli 27,4
  - Haastatteluista, joilla kerättiin laadullista aineistoa. Haastatteluita tehtiin yhteensä 10 kappaletta
- Tähän esitykseen on koottu tiivistelmä selvityksen tuloksista

YHTEENVETOA TULOKSISTA

Yhteenveto selvityksen päätuloksista

- Vesihuollon kysymykset ovat nyt erittäin ajankohtaisia – vesihuollon kaltaiseen kriittiseen infrastruktuuriin kiinnitetään nyt paljon huomiota
  - Haastateltavista moni osallistui selvitykseen innolla ja kyselyn vastausprosentti nousi melko korkeaksi
  - Vain 2 % vastaajista kertoi että vesihuoltoa ei pidetä kovin tärkeänä vastaajan edustamalla alueella
- Vesihuollon tilaa arvioitiin erittäin valoisasti – kenties jopa liian optimistisesti
  - Vesihuollon nykytila ja lähtökohta vesihuollon kehitykselle arvioitiin erinomaisiksi
  - Myös vesihuollon eri muutosvoimia tunnustetaan melko hyvin, mutta niihin reagoiminen on usein vielä kesken
- Vesihuolto on monilla alueilla hyvin virkamiesvetoista
  - Tämä koettiin monesti hyväksyttäväksi lähtökohdaksi, erityisesti erilaisten uudistusten suunnittelussa ja läpiviennissä
  - On kuitenkin tärkeää, että kaikkia vesihuollosta päättäviä osallistetaan ja sitoutetaan päätöksentekoon

Yhteenveto selvityksen päätuloksista

- Seuraavat teemat korostuivat haastatteluissa ja kyselyllä - tämä on nyt ajankohtaista kuntien vesihuollossa:
  - Infrastruktuurin korjausvelka ja pitkäjänteinen taloudenpito
  - Palveluiden toimintavarmuus, riskienhallinta
  - Työvoimaan liittyvät kysymykset
  - Vesiosuuskunnat ja eri vesihuollon toimijoiden ”yhteispeli”
- Puolestaan sivuosaan jäivät selvityksessä seuraavat aiheet:
  - Ilmasto- ja ympäristökysymykset
  - Vesihuollon uudet teknologiat
- Selvityksen perusteella vesihuoltoa ei hoideta myöskään kovin asiakaslähtöisesti
  - Kuntalaisten tai vesihuollon asiakkaiden näkökulmia ei tuotu kovin vahvasti esiin niin haastatteluissa kuin kyselylläkään
  - Ennemmin virkavetoisuus ja tietynlainen byrokraattisuus yhdistetään vesihuoltoon

Yhteenveto selvityksen päätuloksista

Erityisesti kyselyn tuloksista erottuvat positiivisessa valossa:

- Ison toimintaluokan vesihuoltolaitokset
  - Yli miljoona kuutiometriä vettä käsittelevien ja laskuttavien laitosten edustajat arvioivat laitoksensa päivittäisen toiminnan laadun ja resurssit erittäin hyväksi
  - Lisäksi suurimpien vesilaitosten edustajat arvioivat, että vesihuoltoalan muutosvoimiin ja poikkeustilanteisiin on varauduttu erityisen hyvin
- Osakeyhtiö- ja liikelaitosmuotoiset vesihuoltolaitokset
  - Myös osakeyhtiöiden ja liikelaitosten edustajat arvioivat laitoksensa päivittäisen toiminnan, resurssit sekä varautumisen verrattain korkeatasoiseksi
- Kunnat, joissa vesihuoltolaitos on kunnan taseyksikkö erottuivat tarkastelussa. Taseyksikkömuotoisia vesilaitoksia edustavien vastaajien arviot omasta vesihuoltolaitoksesta eivät olleet yhtä myönteiset kuin muilla organisaatiomuodoilla
  - Taseyksiköiden edustajat tunsivat alueensa vesihuoltolaitoksen toimintaa verrattain heikoimmin (en osaa sanoa -vaihtoehtoja käytettiin useimmin). Tämä näkökulma tuotiin esiin myös haastatteluissa: taseyksikön asiat jäävät helpommin lautakunnissa sivuosaan, kun muissa yhtiömuodoissa hallitus/johtoryhmä keskittyy yksinomaan vesihuollon kysymyksiin

Yhteenveto selvityksen päätuloksista

- Puoluepoliittisten ideologioiden sekä periaatteellisten mielipiteiden ja vastakkainasetteluiden vaikutus arvioitiin vesihuollossa osin ristiriitaisesti
  - Sekä haastatteluissa että kyselyllä tällainen vesihuollon kysymyksillä ”politikointi” arvioitiin pääasiassa vähäiseksi
  - Lisäksi vesihuollon virkamiesvetoisuutta tuotiin voimakkaasti esiin selvityksen tuloksissa, jolloin vesihuollon politisoitumiselle jää vähemmän tilaa
  - Kuitenkin lähes puolet kyselyn vastaajista arvioi, että vesihuoltoa koskevan päätäntävällän säilyttäminen omassa kunnassa on yksi laitoksen tärkeimmistä tavoitteista, jossa on myös onnistuttu vastaajien arvioiden mukaan erittäin hyvin. Tällainen päätäntävällän ylläpitäminen vaikeuttaa ylikunnallisen yhteistyön syventämistä
  - Haastatteluissa ylikunnallisen yhteistyön syventämisen tai aloittamisen arvioitiin toisinaan kaatuvan poliittisten tavoitteiden yhteensovittamisen vaikeuteen

Yhteenveto selvityksen päätuloksista

- Selvityksessä käsiteltiin paljon vesihuollon rakenteellisia uudistuksia vesihuollon toimintaedellytysten turvaamisen näkökulmasta. Merkittäviin rakenteellisiin uudistuksiin liittyviä erityispiirteitä nousi selvityksellä esiin:
  - Risteävät poliittiset intressit sekä vaikeudet sopia taloudellisista yksityiskohdista voivat muodostua käytännössä suuriksi esteiksi vesihuollon uudistamisessa
  - Yhteisten intressien ja etujen löytäminen on kynnykskysymys vesihuoltolaitosten tai alueiden väliselle yhteistyölle
  - Kaikkia vesihuollosta päättäviä tulisi osallistaa ja sitouttaa rakenneuudistusten taakse, esimerkiksi viestimällä läpinäkyvästi tavoitteista ja motiiveista
- Kokonaisuutena voisi arvioida, että edellytykset vesihuoltoa koskeville uudistuksille ovat pääosin hyvät, vaikka alueellisia eroja löytyy
  - Todennäköisimpinä käytännön toimenpiteinä pidetään vesihuoltolaitosten keskinäisen yhteistyön lisäämistä, vesihuollon maksujen hintojen korottamista sekä rohkeaa investoimista
  - Myös vesihuoltolaitosten fuusioita tai laitosten uudelleenorganisointia voi paikoin tapahtua, mutta tällaisten uudistusten läpivientiä pidetään haastavana

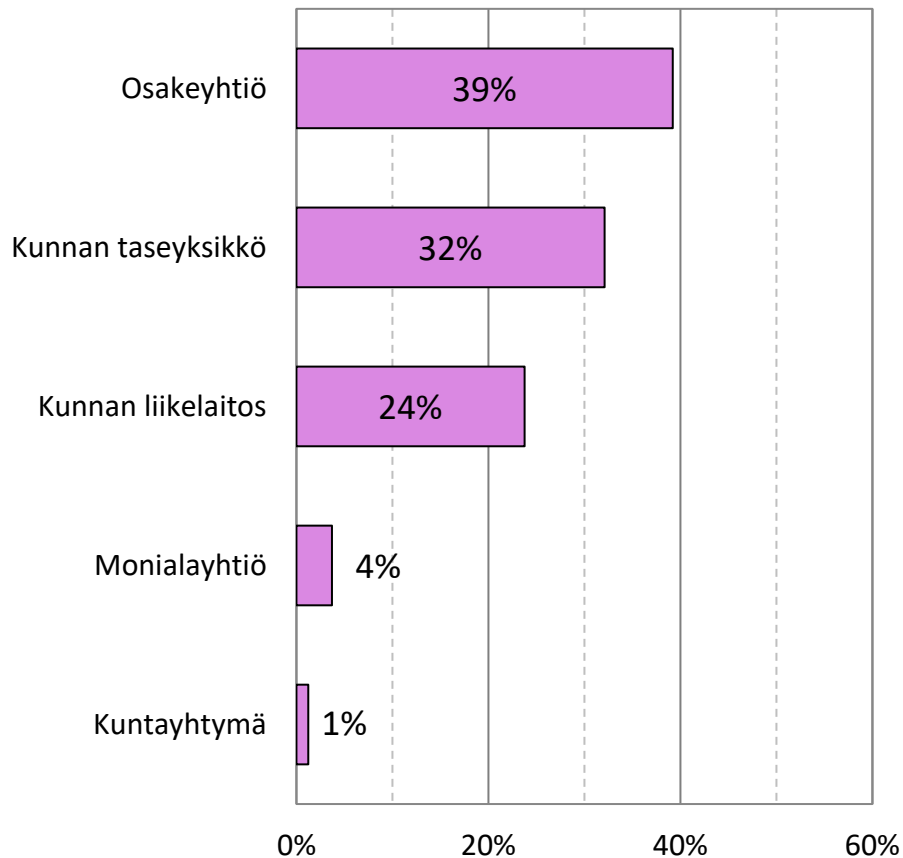

KYSELYN KESKEISET TULOKSET

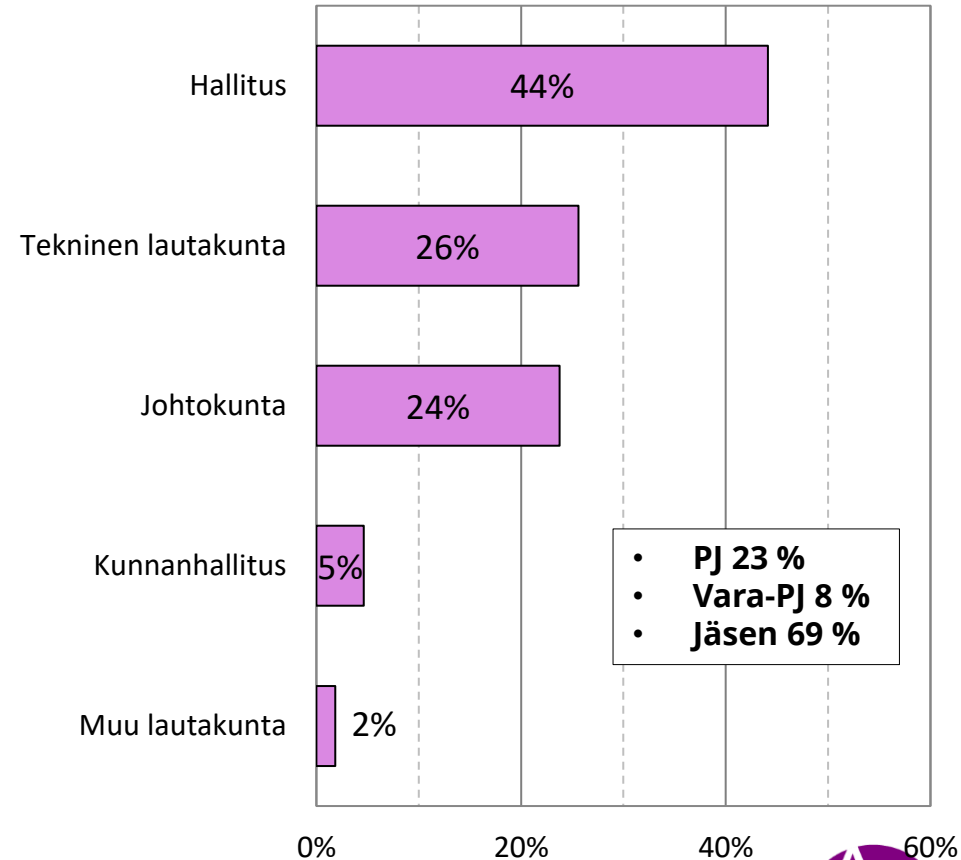

Luottamushenkilövastaajien jakauma vesilaitoksen organisaatiomuodon ja hallintoelimen mukaan

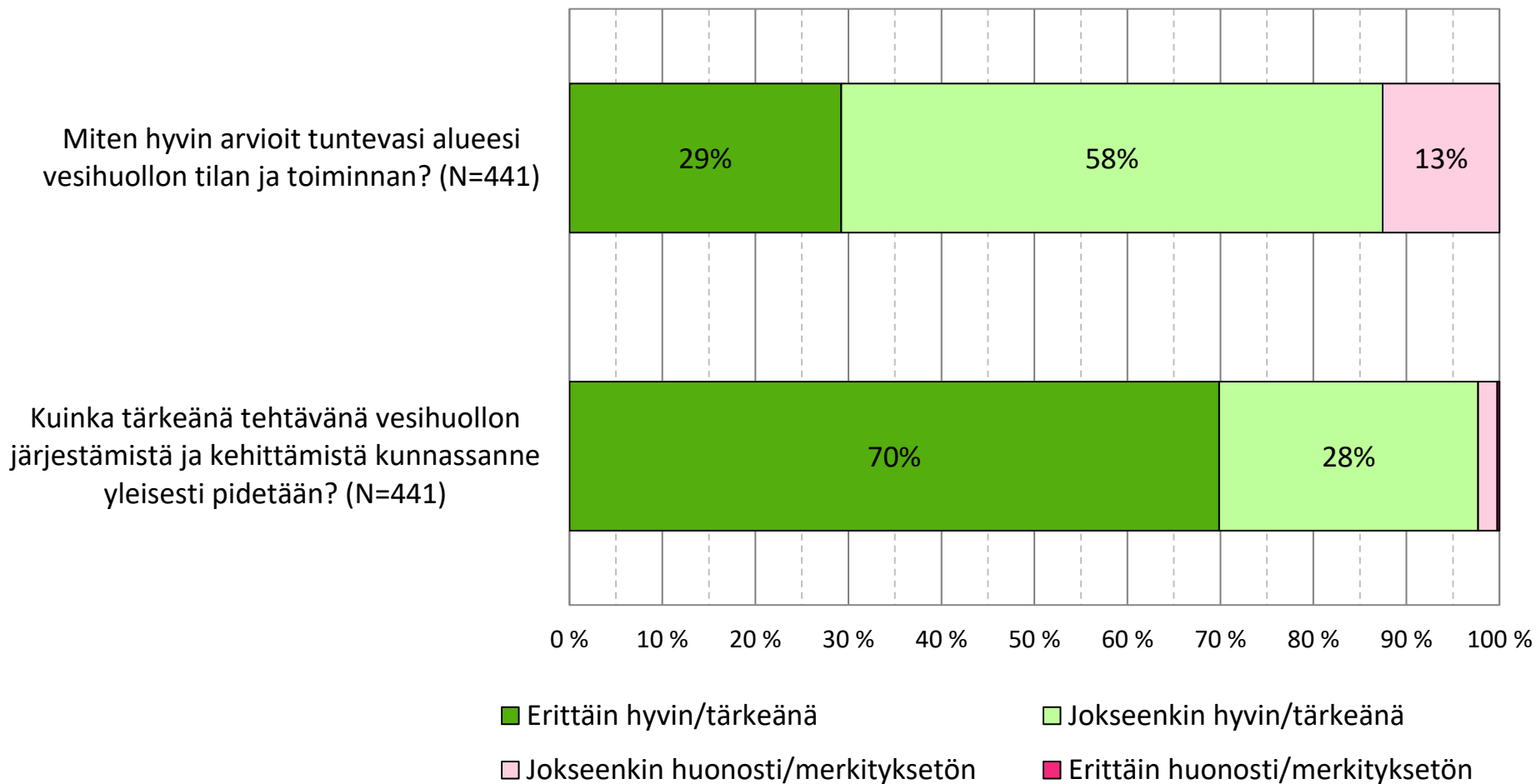
Vastaajan edustaman vesilaitoksen organisaatiomuoto

Vastaajan edustama hallintoelin ja asema elimessä

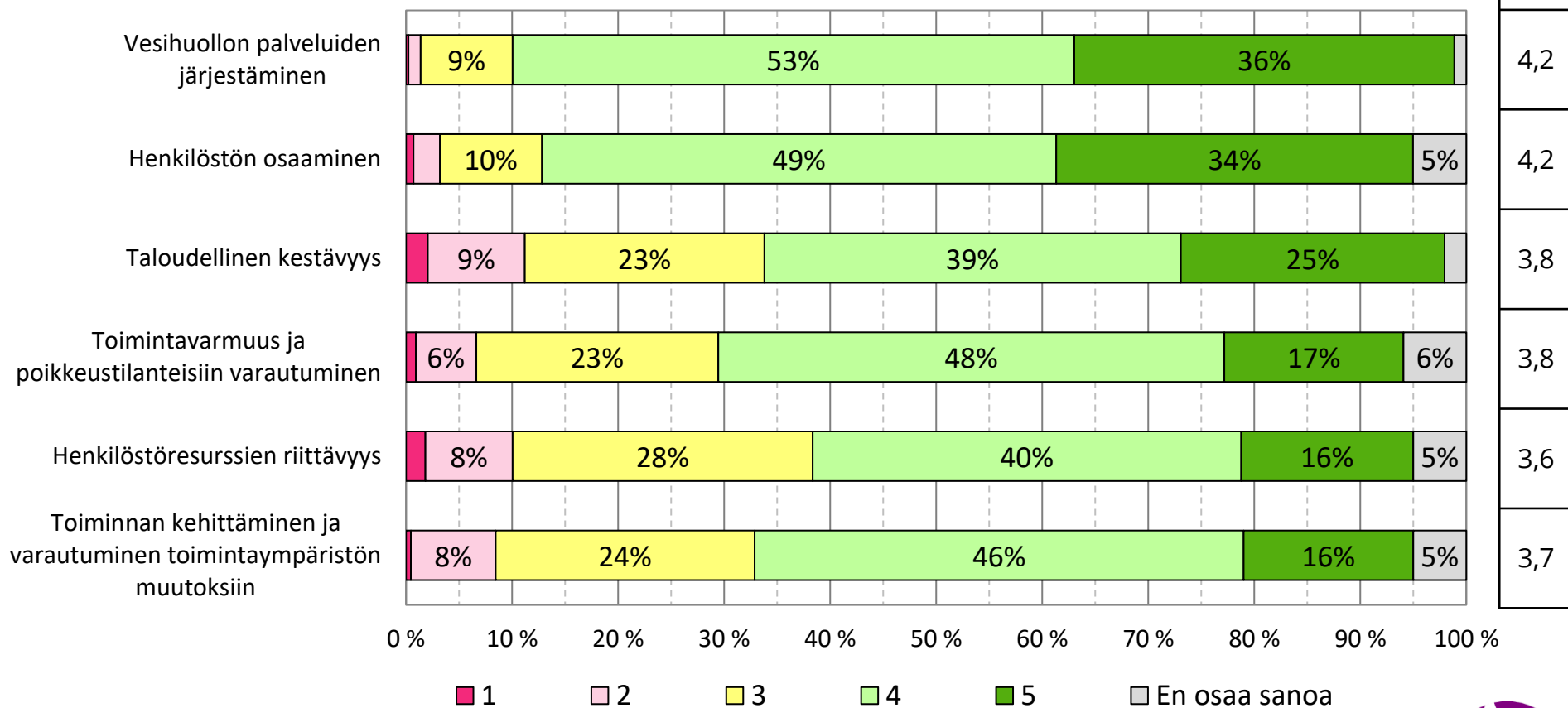

Vesihuollon tuntemus ja arvioitu tärkeys

Vesihuollon nykytila

Kuinka hyvin arvioisit alueesi vesihuoltolaitoksen suoriutuvan seuraavilla osa-alueilla?
Arvio asteikolla 1-5 siten, että 1 = toiminta on välttävää ja 5 = toiminta on erinomaista.

Vesihuollon nykytila, vastaajaryhmien vertailu

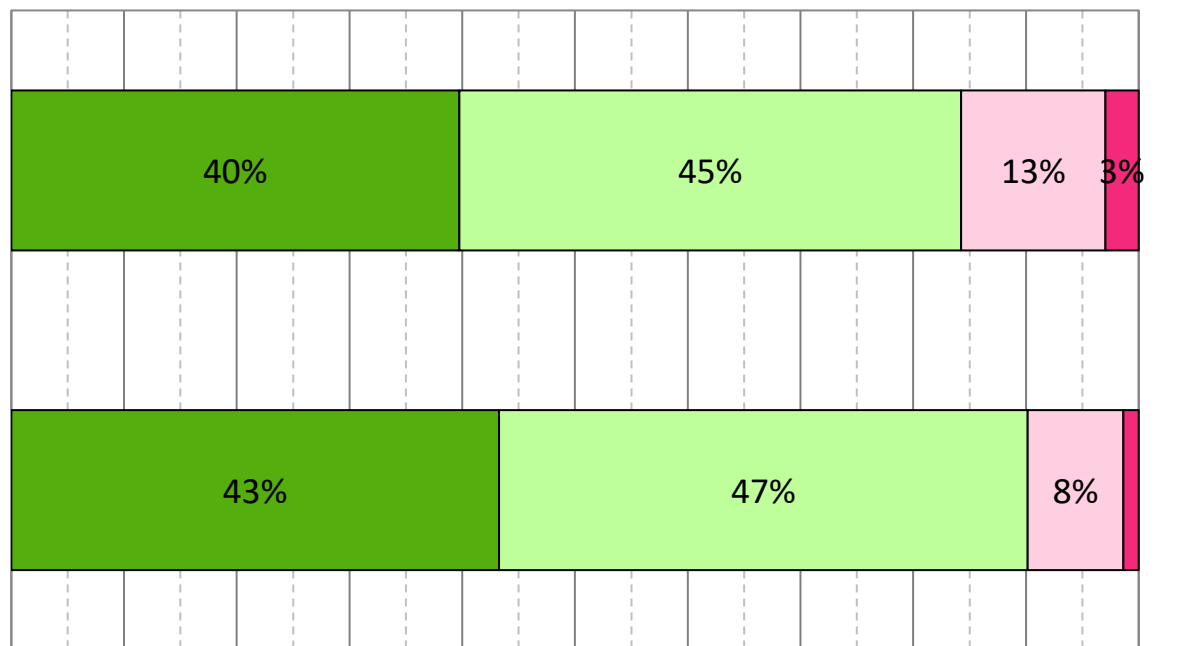
Arvio asteikolla 1-5 siten, että 1 = toiminta on välttävää ja 5 = toiminta on erinomaista

Kuinka hyvin arvioisit alueesi vesihuoltolaitoksen suoriutuvan seuraavilla osa-alueilla?	Kaikki vastaajat (N = 441)	Yli 2 000 000 m ³ (N = 77)	1 000 000 – 2 000 000 m ³ (N = 58)	350 000 – 1 000 000 m ³ (N = 73)	100 000 - 350 000 m ³ (N = 84)	Alle 100 000 m ³ (N = 31)	Liikelaitos (N = 77)	Taseyksikkö (N = 104)	Osakeyhtiö (N = 126)
Vesihuollon palveluiden järjestäminen	4,2	4,5	4,4	4,1	4,2	4,0	4,4	4,1	4,3
Henkilöstön osaaminen	4,2	4,5	4,3	4,2	4,0	4,2	4,4	4,0	4,2
Toimintavarmuus ja poikkeustilanteisiin varautuminen	3,8	4,1	3,9	3,7	3,5	3,6	3,9	3,6	3,9
Taloudellinen kestävyys	3,8	4,0	4,1	3,7	3,7	3,5	4,2	3,6	3,9
Toiminnan kehittäminen ja varautuminen toimintaympäristön muutoksiin	3,7	3,9	4,0	3,7	3,5	3,7	3,9	3,5	3,9
Henkilöstöressurssien riittävyys	3,6	3,9	3,7	3,8	3,4	3,5	3,7	3,5	3,8
Keskiarvo	3,9	4,2	4,1	3,9	3,7	3,8	4,1	3,7	4,0

m³ = vastaajan edustaman laitoksen vuodessa käsiteltävän laskutettavan veden määrä

Aluepäätäjien vaikutusvalta vesihuoltoon

Pystytkö työsi tai luottamustoimesi kautta vaikuttamaan alueesi vesihuollon toimintaan? (N=441)

Miten merkittäväksi arvioit omistajaohjauksen vaikutuksen alueesi vesihuoltolaitoksen toimintaan? (N=441)

0 % 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 % 90 % 100 %

■ Kyllä, paljon / Erittäin merkittävä

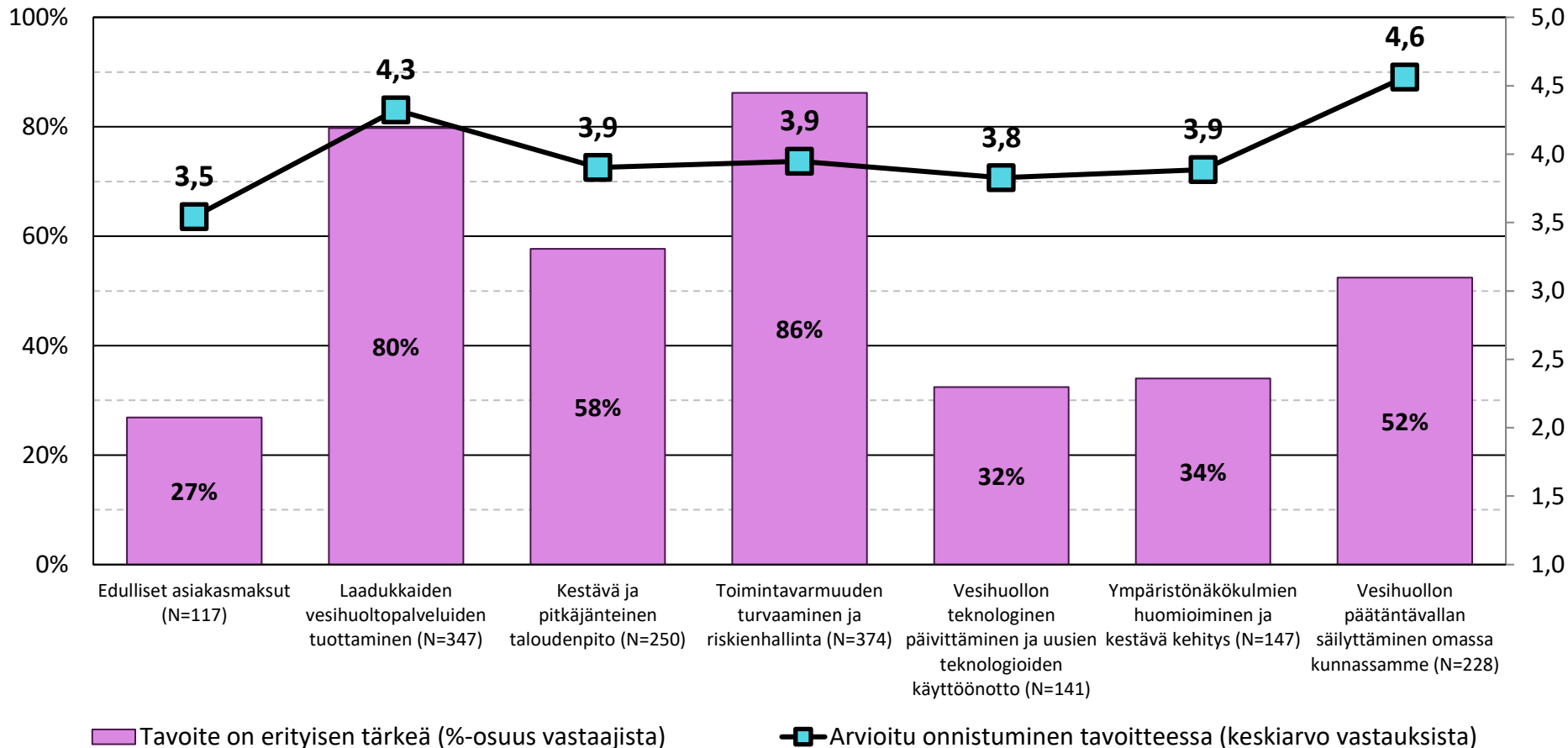
■ Kyllä, jonkin verran / Jokseenkin merkittävä

■ Kyllä, vähän / Jokseenkin merkityksetön

■ En vaikuta alueeni vesihuollon toimintaan / Erittäin merkityksetön

Vesihuollon strategiset tavoitteet: tärkeys* ja nykytila**

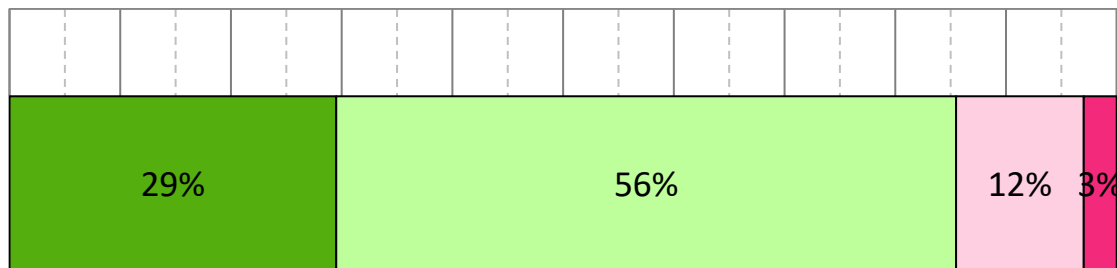

* Mitkä seuraavista ovat mielestäsi tärkeimmät tavoitteet alueesi vesihuollossa?
 ** Miten hyvin alueesi vesihuolto on arvioisi mukaan onnistunut seuraavissa tavoitteissaan?
 Arvio asteikolla 1-5 siten, että 1 = toiminta on välttävää ja 5 = toiminta on erinomaista.

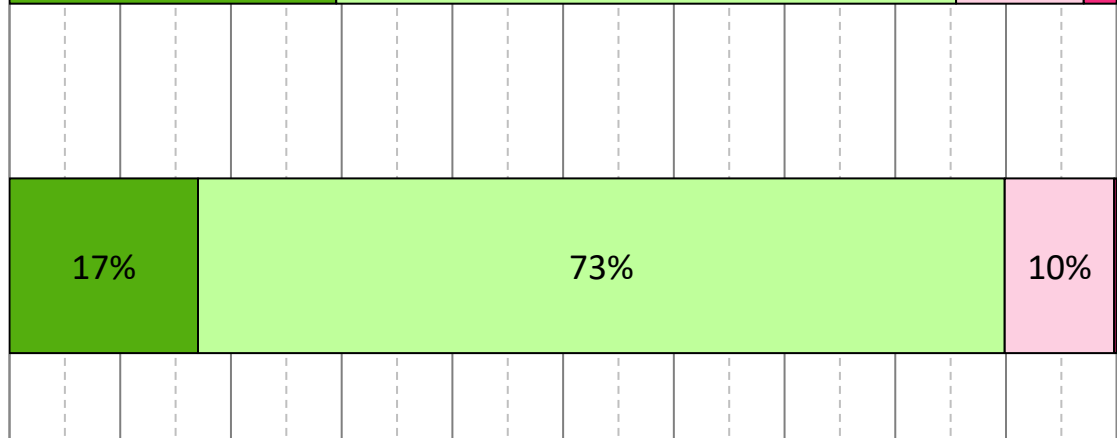

Vesihuollon kunto ja reagointikyky vesihuollon uudistamiseksi

Uskotko, että alueesi vesihuollon päättäjät ovat tarvittaessa valmiita tekemään merkittäviä taloudellisia päätöksiä tai rakenteellisia uudistuksia? (N = 441)

Kuinka hyvässä kunnossa alueenne vesihuolto on tulevaisuutta ajatellen? (N = 441)

0 % 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 % 90 % 100 %

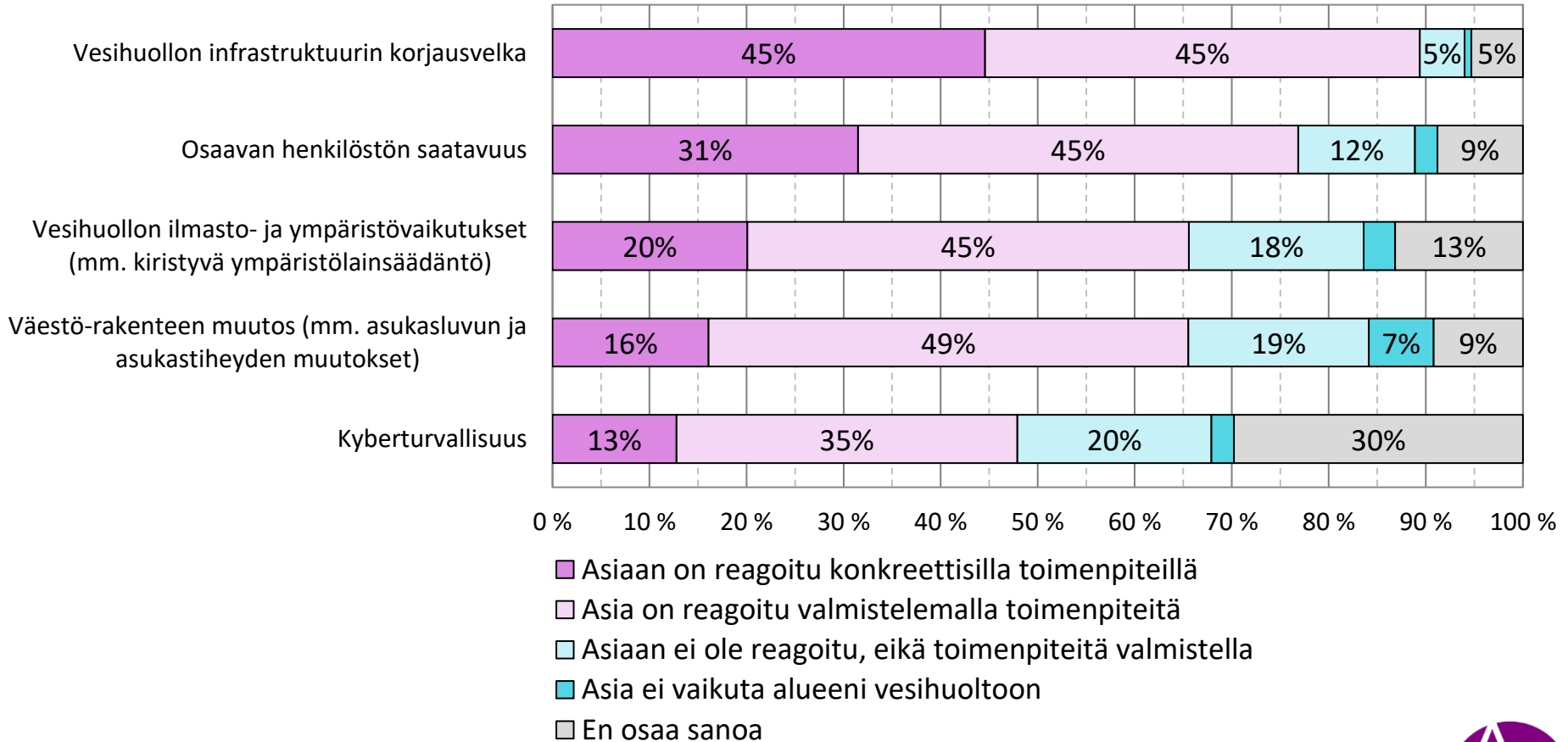
- Kyllä, erittäin todennäköisesti / Erittäin hyvässä
- Kyllä, mahdollisesti / Jokseenkin hyvässä
- Ei, tuskinpa / Jokseenkin huonossa
- Ei, erittäin epätodennäköisesti / Erittäin huonossa

Reaktiot vesihuollon muutosvoimiin

Vesihuoltoon vaikuttaa tulevina vuosina monenlaiset muutokset ja haasteet. Miten alueesi vesihuollossa on reagoitu seuraaviin muutoksiin ja haasteisiin? (N=441)

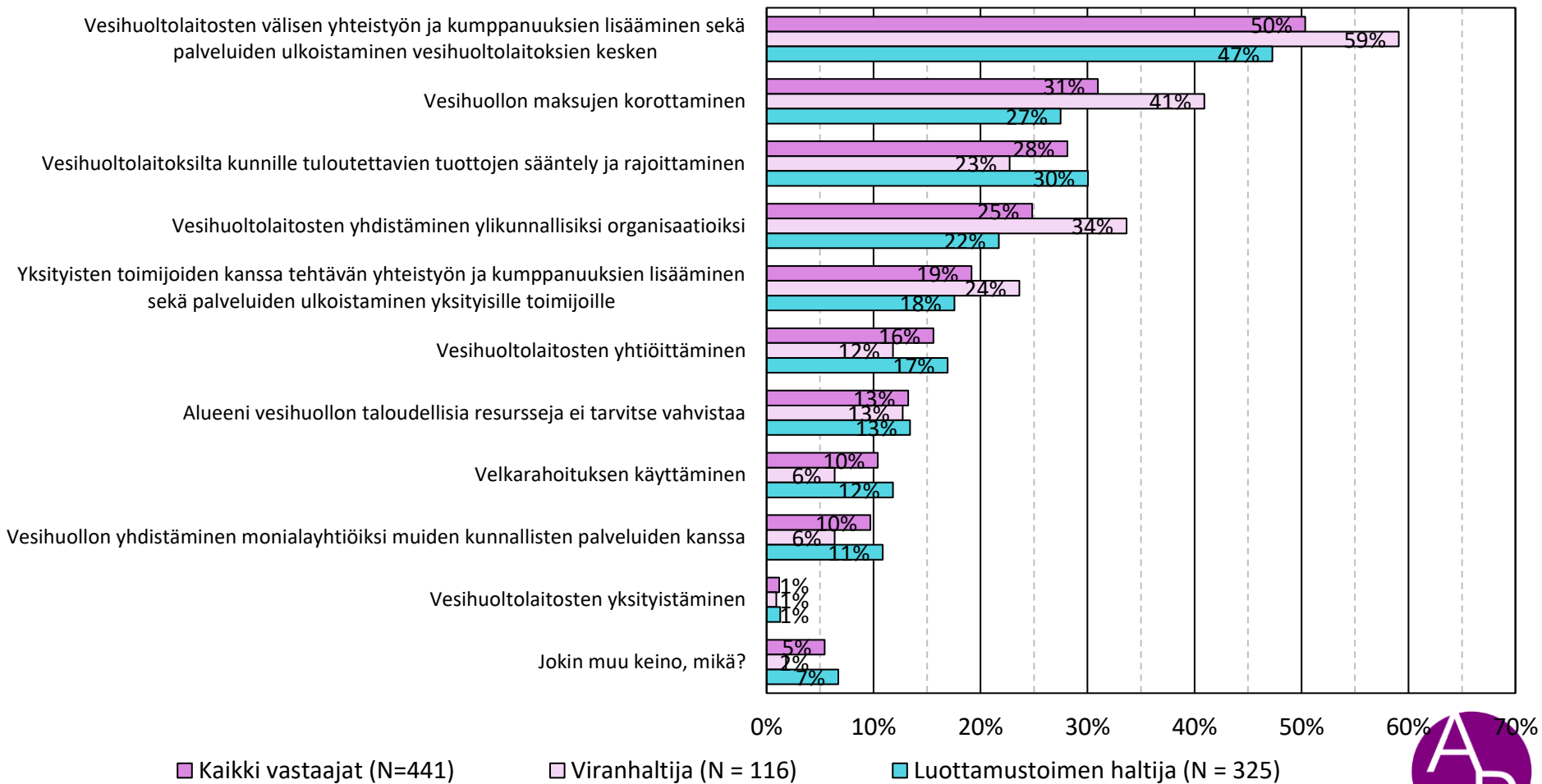
Reaktiot vesihuollon muutosvoimiin, vastaajaryhmien vertailu

Vesihuoltoon vaikuttaa tulevina vuosina monenlaiset muutokset ja haasteet. Miten alueesi vesihuollossa on reagoitu seuraaviin muutoksiin ja haasteisiin?

Asiaan on reagoitu konkreettisilla toimenpiteillä	Liikelaitos (N = 77)	Taseyksikkö (N = 104)	Osakeyhtiö (N = 126)	Asia on reagoitu valmistelemalla toimenpiteitä	Liikelaitos (N = 77)	Taseyksikkö (N = 104)	Osakeyhtiö (N = 126)
Vesihuollon infrastruktuurin korjausvelka	50 %	30 %	52 %	Vesihuollon infrastruktuurin korjausvelka	43 %	48 %	39 %
Osaavan henkilöstön saatavuus	40 %	27 %	31 %	Osaavan henkilöstön saatavuus	42 %	41 %	51 %
Vesihuollon ilmasto- ja ympäristövaikutukset (mm. kiristytävä ympäristölainsäädäntö)	28 %	13 %	26 %	Vesihuollon ilmasto- ja ympäristövaikutukset (mm. kiristytävä ympäristölainsäädäntö)	54 %	42 %	42 %
Väestö-rakenteen muutos (mm. asukasluvun ja asukastiheyden muutokset)	21 %	8 %	20 %	Väestö-rakenteen muutos (mm. asukasluvun ja asukastiheyden muutokset)	49 %	47 %	55 %
Kyberturvallisuus	7 %	2 %	20 %	Kyberturvallisuus	39 %	25 %	31 %
Summa	146 %	80 %	149 %	Summa	227 %	203 %	218 %

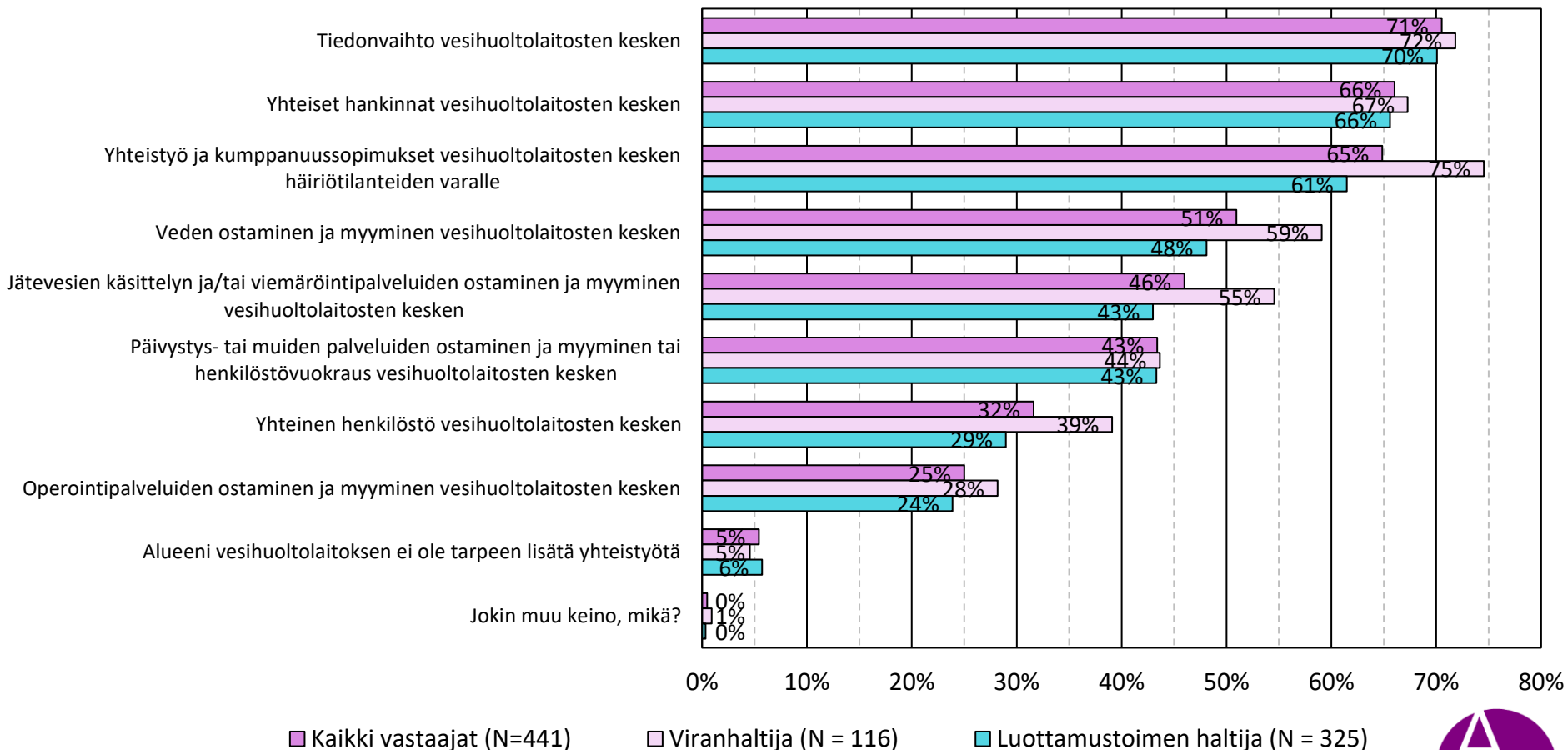
Vesihuollon resurssien vahvistamisen keinot, vastaajaryhmien vertailu

Jos vesihuollon toiminnan resursseja on vesihuollossa vahvistettava, mitkä seuraavista ovat mielestäsi parhaita keinoja tähän?

Vesihuoltolaitosten yhteistyön keinot, vastaajaryhmien vertailu

Alla on lueteltu keinoja vesihuoltolaitosten yhteistyön lisäämiseksi. Mitkä luetelluista yhteistyön muodoista ovat mielestäsi kannatettavia?

HAASTATTELUIDEN KESKEISET TULOKSET

Yhteenveto haastatelluista

- Laadullisia haastatteluja tehtiin 10 kappaletta
- Haastatelluista 7 toimi tai oli vastikään toiminut vesihuollossa luottamustehtävässä kuntiensa vesihuoltolaitosten hallitusten, johtokuntien tai lautakuntien puheenjohtajistossa tai jäsenenä
- Lisäksi haastateltiin 3 viranhaltijaa, joista kaikki toimivat kunnanjohtajina tai apulaiskunnanjohtajina
- Haastateltavat valittiin alueilta, joilla vesihuoltoa on organisoitu tai pyritty organisoimaan uudella tavalla (esim. tiivistämällä ylikunnallista yhteistyötä tai vesihuollon fuusioilla)
- Haastatteluissa huomioitiin alueellinen edustavuus koko Suomen leveydeltä ja pituudelta

Yhteenvetoa haastatteluista:

Tulevat painopisteet ja strategiset tavoitteet

- **Vesiosuuskunnat** aiheuttavat monilla alueilla päänvaivaa (5)
  - Vesiosuuskuntia pyritään mahdollisimman fiksulla tavalla saamaan kunnallisen vesihuollon alle
- Monet nostivat keskeisenä tulevaisuuden painopisteenä tai kehityskohteena myös esiin **investointien toteuttamisen sekä korjausvelkaan vastaamisen** (4)
- Uusiin kaava-alueisiin sekä korjausinvestointeihin liittyi myös kysymys kunnan **teknisen toimen eri osa-alueiden yhteistyöstä** ja urakoiden järkevästä toteuttamisesta (4)
- Moni nosti esiin kuntansa **uudet kaava-alueet** yhtenä toiminnan painopisteenä lähivuosina (3)
  - Myös uusien **kiinteistöjen liittäminen olemassa olevaan verkkoon** (2)
- Muita esiin nousseita teemoja
  - **Varautuminen ja toimintavarmuus** (3)
  - Vesihuollon **osaamiseen sekä uudenlaiseen teknologiaan** panostaminen (3)

Yhteenvetoa haastatteluista: Organisaatiouudistukset kunnan vesihuollossa

Moni haastateltu edusti aluetta, jolla oli suunniteltu tai toteutettu vesihuoltoa koskevia uudistuksia. Haastatteluissa keskusteltiin myös näiden uudistusten ja muutosten taustoista ja toteutuksesta

Vesihuollon toimijoiden yhdistämistä tai yhteistyötä puoltavat tekijät

- Taloudelliset hyödyt, kustannustehokkuus (5)
- Toiminta- ja huoltovarmuuden parantaminen (4)
- Yhteistyöstä jo hyviä kokemuksia kumppanikunnan kanssa (3)
- Osaamisen ja henkilöstöressurssien vahvistaminen (3)
- Oma organisaatio oli liian pieni, haluttiin laajemmat hartiat (2)
- Veden saatavuuden varmistaminen (1)
- Toiminnan tehokkuuden parantaminen (1)
- Mahdollisen kuntaliitoksen pohjustaminen (1)
- Ympäristönäkökulmien parempi huomioiminen (1)
- Luottamus, hyvät henkilökemiat (1)

Vesihuollon toimijoiden yhdistämistä tai yhteistyötä estävät tekijät

- Yhdistämisestä tehdyn selvityksen mukaan synergiaedut jäivät pieniksi tai selvityshetkellä kuntien tarpeet eivät kohtaa (3)
- Kuntien eriävät näkemykset korvauksista, kertoimista ja taloudellisesta hyödyistä eri osapuolille (3)
- Huoli kunnallisen itsehallinnon heikkenemisestä (yleensä liittyvällä tai pienemmällä kunnalla) (3)
- Virkamiesvetoista valmistelua, poliitikot kokevat jäävänsä pimentoon (2)
- Poliittinen valtapeli ja poliittinen kulttuuri (2)
- Pelko siitä, että yhtiöittäminen / yhteinen yritys johtaa yksityistämiseen (1)

Aula Research

Lisätietoa selvityksestä:

Melina Mäntylä
Johtaja, partner
Aula Research Oy
melina.mantyla@aularesearch.fi
p. 040 821 7842

Tatu Knuutila
Tutkimusanalyttikko
Aula Research Oy
tatu.knuutila@aularesearch.fi
p. 0500 753 999

